

Bediüzzaman'ın Şam'dan Rumeli'ye seyahati

AYIN TARİHİ: Haziran 1911

Kış mevsimini Şam'da geçiren Bediüzzaman Said Nursî, 1911 yılı baharında İstanbul'a gelir. Aynı yılın Haziran'ında gerçekleştirilen Sultan Reşad'ın Rumeli seyahatine Şark Vilayetlerini temsilen iştirak eder.

Onun protokole dahil olmasını, Enver ve Niyazi Bey gibi dostları ister. Kendisi de onların hatırını kırmayarak bu kafiye dahil olur.

Muhtelif durakları olan bu uzunca seyr ü seyahat üç haftadan fazla sürer.

Said Nursî, yaklaşık bir yıldır sürekli olarak seyahat halindeydi. İstanbul'dan Karadeniz tarikiyle, İnebolu ve Tiflis'e de uğrayarak, oradan Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki aşiretlerin meskûn mahallerine gitti. Bedevi ve göçebe dahil, hemen her kademedeki insanlarla görüşerek Münâzarât isimli eserini vücuda getirdi.

Ardından, yine sür'at-i hareketle Şam'a gitti. Şam'daki Emeviye Camii'nde meşhur hutbesini (Arapça lisanıyla) irad etti. Bir hafta içinde iki kez basılan bu eser, âlem-İslâmın hâl-i perişaniyeti için harikulâde bir reçete mahiyetindedir.

Şam'dan hareketle, bu kez Akdeniz üzerinden İstanbul'a gelen Üstad Bediüzzaman, bir sene zarfında üçüncü eserini vücuda getirdi: Muhakemât.

Bu özet bilginin ardından, şimdi 1911 senesinin en popüler hadisesi olan Rumeli Seyahatinin detaylarına bakalım.

Sultan Reşad ile birlikte Rumeli Seyahatine çıkan seçkin ve kalabalık bir Osmanlı heyeti, 5 Haziran'da (1911) Dolmabahçe Rıhtımı'ndan hareket etti. 7 Haziran Çarşamba günü de Selânik limanına ulaştı.

- Osmanlıyı temsil eden bir devlet heyetinin Rumeli'ye yapmış olduğu bu seyahat, aynı zamanda "son seyahat" hüviyetini kazanmış oldu. Zira, bir sene sonra patlak veren I. Balkan ve hemen ardından II. Balkan Harpleri sebebiyle, Selânik de dahil olmak üzere, Rumeli'nin büyük bir kesimi elden çıkmış oldu.

İstanbul'dan Selânik'e kadar Barbaros Zırlısıyla gelen Osmanlı heyeti, buradan Üsküp'e olan seyahatini ise trenle gerçekleştirmiş oldu.

Bu uzun ve şa'saalı seyahatin en mühim sebebi, hükümet idaresini ele geçiren İttihatçıların, Balkanlara yönelik bir nevi

gövde gösterisinde bulunmak istemesiydi. Yani “Bakın, biz ölmedik, yıkılmadık, dimdik ayaktaız” mesajının, yer yer kaynama noktasına gelen Rumeli’deki topluluklara iletilmek istenmesiydi.

Seyahatin bir başka sebebi ise, Üsküp’te büyük bir İslâm Üniversitesi’ni vücuda getirmektir. Bu üniversitenin de temeli atıldı; ancak, peşpeşe çıkan savaşlar ve ardından yaşanan mağlûbiyetler sebebiyle devamı gelmedi, proje akim kaldı.

Bu tarihlerde, 1909 Nisan’ında tahttan indirilen Sultan Abdülhamid de Selânik’teki Alatinî Köşkü’nde bulunuyordu.

İttihatçıların şiddetli baskı ve tehditleri sebebiyle, aynı yere gelen kardeşi Sultan Reşad, ağabeyinin ziyaretine gidip de onunla görüşemedi. Sadece iki paşasını göndererek ona arz-ı hürmetini bildirmekle yetindi ve buradan ayrılarak Kosova’ya doğru seyahatine devam etti.

Rumeli Seyahati’ne iştirak eden heyetin içinde, birçok devlet ve hükûmet erkânı ile birlikte, yukarıda da temas ettiğimiz gibi meşhûr allâme Bediüzzaman Said Nursî de vardı. Kendileri, Sultan Reşad’ın bu seyahatine Şark Vilâyetleri’ni temsilen katılıyordu.

Bediüzzaman Hazretleri’nin Hutbe-i Şâmiye isimli eserinin ortalarında bahsini ettiği “iki mütefennin muallim” ile olan muhaveresi, işte bu tarihte ve trenle (şimendiferle) yapılan Rumeli Seyahati esnasında vuku bulmuştur.

O hatıranın tarihi, muhtemelen yılın şu günleri olsa gerektir.

Trendeki muallimlerle yapılan sohbetin ana konusu şudur: “Hamîyet-i diniye mi, yoksa hamîyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?” Üstad’ın bu hayatî suâle vermiş olduğu geniş muhtevalı cevap, aynı eserin sonunda yer alıyor.

Üstad Bediüzzaman’ın da iştirak etmiş olduğu padişahın Rumeli seyahatini anlatmaya devam ediyoruz.

Yazının hemen başında önemli bir noktayı daha hatırlatarak, 1911 yılı Haziran’ında Selânik’ten Kosova’ya doğru yapılan seyahat faslına öyle geçelim.

Bu tarihten sadece iki yıl önce Bediüzzaman Said Nursî’yi idamla yargılayan İttihatçı komitacılar, şimdi kendisini protokol heyeti içinde görmekten son derece rahatsızlık duymaktaydılar. Ancak, ellerinden bir şey gelmiyordu. Ne de olsa, İttihatçıların içinde Said Nursî’ye dost olan mühim şahsiyetler vardı. Misal, Enver ve Resneli Niyazi Bey gibiler.

Ne var ki, bozuk İttihatçıların içindeki kindar komitacılar, bu tarihten sadece iki yıl sonra Niyazi Beyi Arnavutluk’ta (Avlonya Limanında) tetikçilere katlettirdiler. Enver Paşa’ya da, bilâhare vatan haini damgasını vurup onu da nazardan düşürmeye çalıştılar.

Şimdi, tekrar Rumeli seyahati notlarına dönüyoruz.

Selânik’ten sonra trenle Üsküp’e giden padişah ve beraberindekiler, burada da büyük bir törenle karşılandı. Priştine’de Medresenin temelini atan Sultan Reşad, daha sonra Kosova Sahrası’na giderek buradaki “Meşhed-i Hüdavendigâr” diye tâbir edilen ceddî Sultan Murad-ı Hüdavendigâr’ın makamını ziyaret eder.

Kosova ziyareti, yine Cuma gününe tevafuk eder. Kaynakların bildirdiğine göre, burada en az yüz bin kişiyle Cuma namazı kılınır.

(Bu arada, o ihtişamlı Cuma namazını kimin kıldırıldığı ve hutbeyi kimin irad ettiği hususlarını araştırmaya devam ediyoruz.)

O günleri yaşayan Osmanlı tarihçisi İsmail Hamî Danişmend’in aktardığı bilgilere göre, Selânik, Üsküp, Priştine ve Kosova Sahrâsı’nı içine alan bu seyahat, toplam 22 gün sürmüştür.

Muhtelif mektuplarda bu tarihî seyahata atıflarda bulunan Bediüzzaman Said Nursî, bir eserinde şunları ifade ediyor: “İttihatçılar zamanında Sultan Reşad’ın Rumeli’ye seyahati münasebetiyle Kosova’ya gittim. O vakit Kosova’da büyük bir İslâmî Dârülfünun tesisine teşebbüs edilmişti. Ben orada hem İttihatçılara, hem Sultan Reşad’a dedim ki: ‘Şark (Doğu Vilayetlerimiz), böyle bir darülfünuna daha ziyade muhtaç ve âlem-i İslâmın merkezi hükmündedir.’ O vakit bana vaad ettiler. Sonra Balkan Harbi çıktı. O medrese yeri (Kosova) istilâ edildi.” (Emirdağ Lâhikası, s. 402)

Üstad Bediüzzaman’ın Hutbe-i Şâmiye isimli eserinin ortalarında bahsini ettiği “iki mütefennin muallim” ile olan muhaveresi de, işte bu tarihte ve trenle (şimendiferle) yapılan Rumeli seyahati esnasında vuku bulmuştur.

Trendeki muallimlerle yapılan sohbetin ana konusu şudur: “Hamiyet-i diniye mi, yoksa hamiyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?”

Üstad’ın bu hayatî suâle vermiş olduğu geniş muhtevalı cevap, aynı eserin sonunda yer alıyor.

Düşündürücü bir nokta da şudur: Aradan tam tamına 110 sene geçmiş olmasına rağmen, bu husus milletimizin gündeminde, hem hiç düşmedi.

Evet, bugün de tartışılan en hararetli konuların başında “din ve milliyet” meselesi geliyor.

İrkçılık (Türkçülük-Kürtçülük) temeline oturtulan milliyetçilik, tarafgir fanatiklerin nazarında adeta din gibidir ve dinin mukaddesatından önce gelir.

Üstad Bediüzzaman, adı geçen eserinde, hamiyet-i diniyenin daha mühim ve daha elzem olduğunu gayet veciz bir şekilde izah ile o muallimlere muknî cevaplar verir. Arzu edenler, kaynağından bakıp okuyabilir..